

מראי מקומות- קידושין י"א

שוה כסף הוא. וביאר דמה דנקט ב"ה לשון פרוטה ושוה פרוטה, אגב הא דב"ש נקטי כן. **פשטה ידה וקבלה לא קאמינא- ע' בשיטה לא נודע למי שדייק מדברי רש"י דס"ל דאפי' בדינר לא קאמינא דאם פשטה ידה וקבלה דלא מהני, וודאי אם שאר נשים פשטה ידייהו וקיבלו, דינייהו להיות בשוה פרוטה, ורק בליליא או בשליח צריכים דינר, ומתני' מיירי בליליא או בשויי' שליח, וה"נ לגבי בנתי' דר' ינאי לענין תרקבא דדינרי. אבל השלנל"מ חולק עליו, וס"ל דבשאר נשים ודאי אפי' פשטה ידה וקיבלה אינה מקודשת, דבטלה דעתה אצל כל אדם, וסתם נשים קפדי אדינר, ומתני' סתמא קתני, בכל גווני. וכן הק' הריטב"א על רש"י, דאם כדבריו, א"כ מ"ש דינר דנקט, הרי כל אשה כפי חשיבותא תליא מילתא, ונתת דבריך לשיעורין. ולכן פירשו דכוונת הגמ' הוא דבפשטה ידה וקיבלה בבנתי' דר' ינאי לא קאמינא, ושפיר מתקדשות בפחות מתרקבא דדינרי בכה"ג שפשטה ידה וקיבלה, ורק אם קיבלה בנתי' דר' ינאי בלילה, או שויי' שליח, לא מהני בהו. וכיון דבכל אשה שפשטה ידה וקבלה מקודשת בדינר, א"כ תו אין שייך להק' דא"כ נתת דבריך לשיעורין (שהרי הוא הי' הבין קו' הגמ' כתוס', דמבנתי' דר' ינאי הי' ק' דא"כ נתת דבריך לשיעורין).**

טעמייהו דב"ש כדר' יהודה אמר רב- פרש"י, דכיון דנלמד מקיחה קיחה, ובשדה כתיב כסף, לכן י"ל דקידושין צריכים להיות בכסף דוקא. ולפ"ז לכאו' צ"ל דלפי ב"ש גם קרקע לא יהי' יכול לקנותה אלא בדינר, ולא בפרוטה, וכן שמעתי ממו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א. אולם ע' בשיעורי ר' גרשון (אדלשטיין ז"ל), שהק' דהא לא מצינו דס"ל לב"ש בכל מקח בעלמא דצריך להיות דינר דוקא, ומ"ש, הרי לכאו' קידושין למדים מקנין כסף דקרקע.

טעמייהו דב"ש כדר' יהודה א"ר אסי וכו'- פרש"י, דכיון דאמרה תורה כסף, וכסף היינו כסף צורי, א"כ ע"כ לאו היינו פרוטה. וכיון

(א) נמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו- הק' הקהלות יעקב (יבמות מ"ו, ד'), דבסוף יבמות אי' דמחזיקין לישא אשה ע"פ עבד, והא קיי"ל דגזלן פסול לעדות אשה, וא"כ למה עבד כשר. ותי' דמה דאי' דרוב עבדים גלזנים, אין הביאור דרובם גזלו בפועל, אלא דרובם מוכנים ועומדים לגנוב לכשיתרמי יכולת בידם וצריכים שמירה, וע"כ אי"ז מקח טעות מה שנמצא עבד שכבר גנב, דמה לי אם כבר גנב, הרי עיקר הקפידא הוא על להבא, והלא זה ידוע דרובם מוכנים לגנוב לעתיד, וא"כ הגיעו. אבל מ"מ רובם לא גנבו בפועל (משום חסרון הזדמנות), וא"כ אכתי כשרים הם לעדות אשה.

(ב) איכא בינייהו קיבל מסר והלך- ע' במשנה למלך (אישות ג', י"א ד"ה וראיתי), שהביא מש"כ תוס' לקמן (מ"ה) דקטנה שקדשה אביה והלך למדה"י, והיא עמדה ונשאת להבעל, דאינה אוכלת בתרומה, דלמא יבא אביה וימחה בהנישואין, ונמצאת זרה למפרע, וכ' תוס' דאע"פ שלא שייך בכה"ג שמא תשקה או סמפון, מ"מ "לא פלוג רבנן בין זו ללא נכנסה לחופה כלל". והק' המל"מ מהגמ' כאן, דלא אמרי' לא פלוג, אלא אמרי' דהיכא דאין שייך הטעמים של סמפון ושמא תשקה, אוכלת בתרומה. ותי' רעק"א (גליון על המל"מ שם) דהגמ' כאן אתי לפי המשנה ראשונה, דס"ל דבהגיע זמן ארוסה אוכלת בתרומה, וכיון שיש מציאות אף למעשה שהארוסה אוכלת בתרומה, א"כ י"ל דכל היכא דלא שייך הטעמים, לא אמרי' לא פלוג. אבל כיון דאמרו במשנה אחרונה דגם בהגיע זמן אינה אוכלת, א"כ נמצא דאין מציאות למעשה של ארוסה האוכלת בתרומה, וא"כ שפיר י"ל דאמרי' לא פלוג (ושוב לא יהי' אף הא דקבל מסר והלך נפק"מ למעשה).

(ג) וב"ה אומרים בפרוטה ובש"פ- כ' הריטב"א דברין הוא דלא הול"ל אלא שוה פרוטה, דהא ס"ל לב"ה דמה דאמרי' "כסף" בתורה, אי"ז כסף, אלא ממון, דהיינו שויות, שהוא שוה כסף, ואין דין פרוטה כלל, דהכל מדין

דוקא ממש כסף, דהא יכול לקדש בשוה כסף, וא"כ, אף אם צריך להיות עכ"פ שוה סלע וכדו', מ"מ אי"צ להיות מכסף דוקא, ומה הק' הגמ', הא לעולם י"ל דכסף דכתי' בתורה כסף צורי הוא. ולכן הוא פי' דמשמעות המשנה שם הוא דמעיקרא חלל המעשר מעט מעט על פרוטות עד שהשלימן לפרוטות שוה סלע, ואח"כ בא להחליף הפרוטות בסלע, ונמצא שחילל על דבר שלא הי' שוה סלע מעיקרא. וע' רש"ש שהביא דלענין פדיון מע"ש צריך כסף שיש בו צורה, וא"כ פרוטה לא מהני כלל, ואפי' אם הביא הרבה פרוטות ביחד. וע' בדברי יחזקאל (ל"ח, ה') שהביא שהפני יהושע באמת תמה על הרשב"א, דהא במע"ש קיי"ל דלא אמרי' דשוה כסף ככסף, משום דצריך שיהי' מטבע שיש בה צורה. וכ' הדבר"י דודאי גם בחילול מע"ש יש דין שוה כסף, אלא דבשאר ש"כ אין שייך משום דטעם אחר, דלית בה צורה. אבל אם יש ש"כ שיש בה צורה, וכמו פרוטה, שפיר יהי' יכול לפדות עליו, ולכן שפיר הק' הרשב"א על רש"י. ומה דרש"י חולק ע"ז, כ' הדבר"י דאולי ס"ל ד"וצרת" לא קאי אלא על המטבע דכתיב בתורה.

(ז) **והרי טענה, וכו'- פרש"י, בשלמא אם "כסף" דתורה היינו ממון, ולא פירש התורה כמה, א"כ י"ל דלא מסרו הכתוב אלא לחכמים, והם אמרו שלא יהי' דין טענה והודאה בפחות מב' מעות, אבל אם כסף דתורה היינו כסף ממש, א"כ מהכ"ת דצריך ב'. והק' בקובץ שעורים (פז), אפי' אם כסף דוקא הוא, ג"כ לא פי' הכתוב בכמה, אלא אמרי' דסתם כסף היינו מטבע פחותה של כסף, דהיינו מעה, והוי כאילו פירש מעה. וא"כ, י"ל דה"ה אם כסף דתורה היינו ממון, לכאו' צ"ל דא"כ השיעור הוא פרוטה, שהוא שיעור הפחותה של שיווי ממון, ומ"ש, והניח בקו'.**

(ח) **והרי טענה, וכו'- פרש"י, נהי דלא ק' מהא דהשיעור מעות הם, שהם המטבע הפחותה שבכסף, אבל מהכ"ת לומר שנים. והק' בחי' מהרי"ט, לכאו' אף שיעור מעה ק', דהא לעיל אמרי' דהואיל ואפיקתי' משיעור פרוטה, אלמא דצריך חשיבות, ואוקמוה אדינר, וא"כ לימא ה"ה לענין טענה כן. ותי' דזה שייך רק לגבי אשה, די"ל דדינר שיעור חשוב הוא לה, אבל לגבי טענה אין שייך לומר כן [וק"ק לפי הריטב"א שהבאנו לעיל, דביאר דשיעור חשיבות דדינר הוא משום דשבק התורה ממון בעלמא ונקט לשון כסף, ולכאו' ה"ה לגבי טענה י"ל כן, וי"ל].**

(א) **ושל דבריהם כסף מדינה- העיר התוס' הרא"ש, הא כתובה הוא מאתים צורי בין למ"ד כתובה דאורייתא ובין למ"ד דרבנן, וכתובת אלמנה לכ"ע מדרבנן, ומ"מ הוי כסף צורי. וכ' לחדש דלא מיירי ר' יהודה אלא בסלעים, דומיא דכסף קצוב האמור בתורה, דהיינו שקלים.**

דלאו פרוטה הוא, אלמא מידי דחשיבות בעי, ולכן אוקמוה אדינר. וע' בתוס' (עמוד ב') שהק' דכיון דהמטבע הפחותה הוא מעה, א"כ מהכ"ת לאוקמוה אדינר ולא על מעה, וע"ש שפי' כמו רבותיו של רש"י, דהיינו דמטבע הפחותה שבכסף באמת הוי דינר, ע"ש בזה. ובביאור פרש"י, כ' הריטב"א דכיון דלא כתב תורה ממון, אלא כסף, דהיינו כסף צורי, שהוא דבר חשוב, א"כ מסתבר דצריך חשיבות טפי ממעה כדי לעשות הקידושין, ולכן אמרו ב"ש דצריך דינר.

(ז) **והרי טענה, וכו'- פרש"י, בשלמא אם "כסף" דתורה היינו ממון, ולא פירש התורה כמה, א"כ י"ל דלא מסרו הכתוב אלא לחכמים, והם אמרו שלא יהי' דין טענה והודאה בפחות מב' מעות, אבל אם כסף דתורה היינו כסף ממש, א"כ מהכ"ת דצריך ב'. והק' בקובץ שעורים (פז), אפי' אם כסף דוקא הוא, ג"כ לא פי' הכתוב בכמה, אלא אמרי' דסתם כסף היינו מטבע פחותה של כסף, דהיינו מעה, והוי כאילו פירש מעה. וא"כ, י"ל דה"ה אם כסף דתורה היינו ממון, לכאו' צ"ל דא"כ השיעור הוא פרוטה, שהוא שיעור הפחותה של שיווי ממון, ומ"ש, והניח בקו'.**

(ח) **והרי טענה, וכו'- פרש"י, נהי דלא ק' מהא דהשיעור מעות הם, שהם המטבע הפחותה שבכסף, אבל מהכ"ת לומר שנים. והק' בחי' מהרי"ט, לכאו' אף שיעור מעה ק', דהא לעיל אמרי' דהואיל ואפיקתי' משיעור פרוטה, אלמא דצריך חשיבות, ואוקמוה אדינר, וא"כ לימא ה"ה לענין טענה כן. ותי' דזה שייך רק לגבי אשה, די"ל דדינר שיעור חשוב הוא לה, אבל לגבי טענה אין שייך לומר כן [וק"ק לפי הריטב"א שהבאנו לעיל, דביאר דשיעור חשיבות דדינר הוא משום דשבק התורה ממון בעלמא ונקט לשון כסף, ולכאו' ה"ה לגבי טענה י"ל כן, וי"ל].**

(ט) **והרי מעשר, דכתיב וצרת הכסף בידך, ותנן הפורט סלע ממצות מ"ש וכו'- הק' הרשב"א, דמדברי רש"י משמע דקו' הגמ' הוא דחילל המע"ש על פרוטות, אף שהקפיד התורה שיהי' החילול על כסף דוקא, אלמא דכסף דאמרה תורה לאו דוקא כסף הוא. וזה תמוה, דהא גם תנן במתני' לענין קידושין בדינר ובשוה דינר, אלמא דכסף דכתיב בתורה לאו**

(ב) אלא אי אמרת דיהב לה פרוטה, מפרוטה מי מגרעה - ע' במנחת חינוך (מ"ג, י') שהביא מהתוס' רי"ד (לקמן כא:) שנח' הראשונים באם אמרי' שיש גרעון כסף היכא שהאמה העברי' נקנית בשטר, דשי' ר"ת הוא דמה דאמרי' גרעון כסף בעבד ואמה, היינו רק היכא דנקנין בכסף, אבל אם נקנין בשטר, אז אין שייך הדין דגרעון כסף, אבל דעת הרי"ד עצמו הוא דבכל ענין יוצאין בגרעון כסף. והק' המנ"ח על ר"ת מהגמ' כאן, דמהו הוכחת הגמ' דעל כרחק נקנית בדינר, דאל"כ לא יהי' שייך גרעון כסף, הא חזי' דנקנית בשטר, אף דשם אין שייך גרעון כלל לדעת ר"ת. ותי' דכיון דילפי' קנין כסף מוהפדה, דכיון דמגרע נקנית בכסף, א"כ אולי הקפדה זו שיהי' שייך גרעון הוא רק בקנין כסף, אבל בשאר קנינים הא לא גילתה התורה כלל שיש ענין של גרעון, וא"כ מה שאין שייך גרעון על קנינם אינו מגרע יכולתם לקנות. אבל הק' עוד על הרי"ד, אם באמת שייך גרעון על שאר קנינים, א"כ מהו בכלל הראי' מהגמ' כאן דנקנית בדינר, דאל"כ לא שייך גרעון, הרי מה שבקנין שטר שייך גרעון ע"כ הוא כפי מעות הפרעון. וא"כ, כמו גבי קנין שטר אמרי' דשייך גרעון על מעות השיווי, לימא דג"כ נקנית בפרוטה, והגרעון הוא ממעות השיווי. וכ' לחדש בדעת הרי"ד דבאמת אין כוונת הגמ' להוכיח אלא דשיווי של האמה צריך להיות יותר מפרוטה. דהיינו, דכדי שיהי' מעות גרעון, צריך שיהי' שיווי שלה יותר מפרוטה. וזהו בין בקנין כסף, ובין בקנין שטר. וס"ל להרי"ד כשי' הסמ"ע (ק"צ, א', שהבאנו כמה פעמים) דהיסוד של קנין כסף הוא תחלת דמי מקח, וא"כ באמת הקנין כסף צריך להיות תחלה של יותר מפרוטה. וא"כ, יש ללמוד דגם קנין קידושין צריך להיות יותר מפרוטה, ואה"נ, כמו דבאמה העברי' יכול ליתן פרוטה בשעת המקח, ושאר זקף עליו במלוה, ה"ה בקידושין דיכול לעשות כן, אף לב"ש, אלא דעכ"פ צריך להיות יותר מפרוטה בתורת חוב עליו.